

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ*

У всіх без винятку революцій Нового часу, поряд з їхніми неухильними стратегічними і тактичними помилками, є ще один дефект: всі їхні інтерпретації, їхнє розуміння, сама їх фактичність — усе це якось драматично, на десятиліття — навіть на століття! — запізнюються. І, зрештою, перетворюються на те чи те міфологізування довкола тих революцій. А то й на одверту їх фальсифікацію.

«Мистецтво Майдану» Наталії Мусієнко — чи не перше у світовому обігу зусилля віддати аж розпечену речовину революції суто цеховими засобами до її класифікації/систематизації; засобами, які зазвичай використовуються тоді, коли революція, сказали б, «охолоне». Але ж тоді і розпочинається згадана міфологізація. Авторка ж віддає феноменологію останнього (але, напевне, не зовсім «останнього»?) Майдану чи не у «синхроні» з його подіями — і в підкреслено систематизованому «синхроні». За всіма правилами тих чи тих класифікаційних технік, котрі дозволяють впорядкувати бачене й чути. Отже, маємо справу із систематизацією того, що відбулося щойно, чи не цієї миті? Себто подія й її чітке інтелектуальне означення немов в одному добовому часі. Таке буває не часто, а то й взагалі — не буває.

Річ у тім, що взагалі-то синхронність подієвого процесу і розповіді про нього свого часу присвоїла собі журналістика, а власне — такий її жанр, як репортаж. Зокрема, репортаж, що віддає революційну подієвість. Пригадаймо його гросмейстерів від француза Нікола Ретіфа де ла Бретонна до американця Джона Ріда. Але не радив би сьогодні студіювати французьку чи російську революцію за тими, хай і шедеврами, жанру. І водночас шедеврами політичної міфології.

Книга же Наталії Мусієнко — саме наукове утворення. Обрахування, номінація, «номенклатура» і т. п. певної «майданної» суми, що зберігатимуть пізнавальне значення напевне і в майбутньому — у всіх його можливих історичних версіях. Об'єктивний ландшафт Майдану 2013–2014 років — при максимальному тут часовому наближенні того «об'єктиву» до всіх вибухів, до всієї спазматики тамтешньої «об'єктивності», яка за своїми неймовірними параметрами, схоже, справді не має собі рівних у світовому обігу. Саме так.

І при цьому ризикнемо сказати, що «Мистецтво майдану», при всій очевидності політичних симпатій авторки — книга, власне, не політична. Розлогий

* Рецензія на: *Наталія Мусієнко*. Мистецтво Майдану. — К.: Вид-во «Р. К. Майстер-принт», 2015. — 96 с.: іл. — ISBN 978-617-7110-36-0. — Наклад 500 примірників; *Natalia Moussienko*. Art of Maidan. — К.: ArtHUSS, 2016. — 96 P.: il. — ISBN 978-617-7110-69-8.

матеріал її тут розташований дещо вбік од власне політичного поля Майдану.

Його — мистецтво. Ніби несподівано, а проте — це чи не найбільш «когнітивний» прилад — ліхтар для справді повного «оптичного» розуміння тих подій.

Політична пістрявість — розмаїтість Майдану, відповідно його «соціологічна» шкала не потребують особливого коментаря — виправдання. Так воно було і мало бути. Але ось зіниця дослідниці, фахового філософа і фахового мистецтвознавця, зупинилася ніби на зовсім інших стихіях.

Нагадаємо, що у нашому нелегкому, безкінечно відчуженого у всіх своїх напрямках і прагненнях світі залишається один-єдиний ще не відчужений людський жест. Художній — художницький... Кажучи на цеховому жаргоні — «естетичний». Себто, цей жест може бути як завгодно, будь-якою мірою «відчуженим» від такого світу, але сам по собі він є саме — не відчуженим. Абсолютно органічним — буттєвим. Може це останній прихисток людини у лабіринті вкрай скомплікованої сучасної цивілізації. І ось у зв'язку з ландшафтом — портретом Майдану, дослідниця спостерегла одну дивовижну його особливість: ніби аж вулканічний вибух там «естетичного» на всіх теренах і «поверххах» Майдану; у всіх його ніби суто політичних жестах, проявах, намірах.

Авторка, як і всі ми, пам'ятає, що зазвичай чи не все художницьке населення України — у «домайданну» її добу — загалом цуралося «політики». І взагалі, всього того, що з нею пов'язане. Словом, неухильне «відчуження» автентичного художнього від того, що, здавалося б, є найповнішим автентичним уособленням «відчуження». Але, нагадає авторка, пролунав ось тієї осінньо-зимової ночі дзвін, який мовчав з 1240-го, і з тим дзвоном розпочався епос Майдану, що на його голос вирушило фактично все те «населення». Всіх його «спеціальностей», усіх цехів, інтересів, рівнів, уподобань і т. ін.

Що ж. Таке вже ніби було в історії. Перші німецькі дадаїсти у Берліні 1919-го ухвалили всією своєю малою громадою піти на тамтешні барикади; а останні паризькі сюрреалісти відразу приєдналися до травневого процесу 1968-го. Але ж тут, у Києві, та в інших наших містах така несподівана мобіліза-

ція тих фахових аутсайдерів, принципівих «самітників» слова, пензля, олівця, сцени, екрана, всіх уже новітніх техноспособів фіксації світу — вона, та лібералізація, схоже побила статистично всі попередні світові рекорди «ангажованого» мистецтва! Саме так.

Наталія Мусієнко вочевидь зрозуміла/осягнула цю буттєву унікальність тутешнього революційного процесу, зрозуміла необхідність його першої, а тому найбільш переконливої «стенограми», сказати б першоекспозиції тієї героїчної, справді унікальної «інтервенції» молодих, зовсім молодих та й зовсім немолодих людей тутешнього мистецтва у самий вихор, у самий епіцентр тутешніх подій. У всю їх глибину, на всій їх поверхні. У всю їхню патетичну невизначеність, у пов'язані з нею ризики та небезпеки.

Плакат. Інсталяція. Фотографія. Скульптура. Живопис. Музика. Театр. Кіно. Література. Відповідні мистецькі осередки. Виставки. І так далі. Словом, усе це естетичне розмаїття Майдану, що ніби дев'ятим валом вихлюпнулося на всьому його київському і позакіївському — вже загальнонаціональному — просторі. Книга Наталії Мусієнко — хронограф усієї фактичності, провідної персонології, того ніби неочікуваного мистецького корпусу, що раптом постав посередині цього міста, посередині національної історії і зрештою, за виразом однієї поетки, «посередині світу».

Зрозуміло, що це лише перший крок до неупинної майбутньої «інвентаризації» всіх мізансцен, усіх семантик Майдану. Але ж це — саме вперше! Трохи схоже на ситуацію вулканолога, який систематизує ще аж розпечену свою речовину, облаштовує її «таксономію» поряд з тим колосальним вибухом.

І зовсім незайве нагадати, що тут цей автор-«вулканолог» — жінка, яка зважилася, попри всі неупинні ризики тієї, стримано кажучи, ситуації, облаштувати те впорядкування.

Отже, зроблено перший крок! Але пізнавальні його наслідки вже аж обпалюють сторінки цієї поліграфічно-бездоганно елегантною книги, як її нам представив художник Мар'ян Лунів. Авторка її, при всій стриманій, а то й просто діловій інтонації своєї розповіді, торкнулася у своїй зосередженості на «естетиці» Майдану найголовнішого: його нерва. Мистецтво з його родовим-навічним пафосом не-відчуження (а точніше — роз-відчуження) просигналізувало про найголовнішу спрямованість того найголовнішого: безберегий, так би мовити, «всемайданний» пафос свободи у тих подіях. «Політика», доводить ця книга, там тільки слугувала тому пафосу, була там лише на побігеньках у нього.

Книга ця, перефразовуючи один давній вираз, матиме свою долю. Найсильніші інтелекти билися донедавна над питанням питань довкола великих революцій минулого століття, які аж обрядово закінчувалися аж планетарними сеансами аж небаченого у світовому часі, справді всеохопного рабства. Чому

так? Адже там, спершопочатку, теж було доволі риторики про свободу. Що ж, насправді ті голосні паролі були лише «стафажем» процесів, ідеологізованою обманкою мас до їх мобілізації у зовсім протилежних до свободи напрямках. Майдан же постав рішучою альтернативою тим чорнотропам історії. Свобода одразу стала його органікою. Мистецтво, що буквально затопило весь київський простір революційного українського календаря, схоже то зовсім не якийсь патетичний доважок до тих подій, а в певному розумінні чи не головний їх рушій.

Мистецтво чи «реалістичне», чи будь-яке інше — завжди свобідне. Воно, отже, не просто прийшло на Майдан — воно, власне, його і витворювало. Читайте про це у книзі Наталії Мусієнко.

На підтвердження цієї тези трохи почекаємо досліджень (а вони мають необхідно з'явитися), присвячених тим чи тим «антимайданам», аж характерно позначеним цілковито «естетичною», м'яко кажучи безпорадністю, а то й бездарністю. Онтологічна істина мистецтвознавства, отже, виявилася у цьому історичному випадку союзником Майдану. Як історія по тому розпоряджається його саме абсолютною органікою, ми, зрештою, не знаємо.

А проте: а якщо все ж таки ця органіка сама розпорядиться прийдешньою історією?

Знов-таки, читаймо про це з книги київської авторки.

Вадим СКУРАТІВСЬКИЙ

РЕФЛЕКСІЇ З ПРИВОДУ РЕЦЕПЦІЇ*

Дисертація Анни Володимирівни Приходько «Рецепція музичного авангарду в соціокультурному просторі ХХ століття» присвячена вивченню проблем сприйняття сучасного мистецтва та соціокультурної комунікації. Її актуальність зумовлена тим, що, за словами Валерії Жаркової, «музикознавство сьогодні — це не питання накопичення інформації, а питання вивчення і виявлення сенсу»¹.

* З опонентського відзиву на дисертацію А. В. Приходько «Рецепція музичного авангарду в соціокультурному просторі ХХ століття», подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 «Теорія та історія культури» й захищену у спеціалізованій вченій раді 26.460.01 в ІПСМ НАМ України 1 листопада 2016 року. Науковий керівник — доктор мистецтвознавства, професор В. Я. Реда (НМАУ імені П. І. Чайковського).

¹ Див.: <http://platfor.ma/magazine/text-sq/science/jarkova-valeria/>